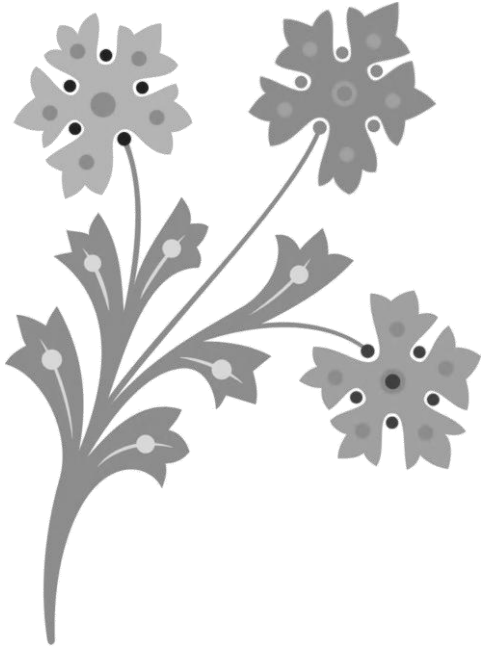

ستاد پی کسری مطالبات نظام از حوزه

«آئین نامه کارگروه تأسیس»

پیش نویس اول: ۱۳۸۹/۸/۲۴

سید مهدی موسوی موشح

مندرجات:

- ضرورت
- تعاریف
- اہداف
- وظائف
- نتائج و محصولات
- انحلال

ضرورت

بدون تردید انقلاب سال ۱۳۵۷ در کشور ایران با شعار «اسلامیت» به تحقق رسید. این شعار اسلامی ابتناء نهادهای نظام و تطبیق عملکردهای آنها بر موازین شرع اسلام را ضروری و غیرقابل اجتناب می‌نماید. شرع اسلام که حجیت خود را از نظام فقهی مستدل و متقن اجتهادی کسب می‌کند محصول قرن‌ها تلاش مستمر و پیوسته و خستگی‌ناپذیر علمای اعلام و فقه‌های عظام در حوزه‌های علمیه می‌باشد. آنچه امروز در اختیار ماست میراث از خودگذشتگی‌های همین بزرگوارانی است که مدارج علمی را در شهرهای مقدسی چون جبل عامل، نجف، قم، مشهد، اصفهان، خوانسار و مانند آن طی کرده و حاصل دسترنج خود را بعضی به صورت کتاب و پاره‌ای از طریق زعامت و سردمداری شیعه در اعصار گذشته برای ما به جای گذاشته‌اند. «کتاب‌ها» امروز در اختیار ماست و «آثار فتاوا» و زعامت‌ها به صورت سنت‌های حسنه سینه به سینه حفظ شده و برای مردم این کشور به یادگار مانده است.

با توجه به این مقدمه، نقش حوزه‌های علمیه در «اسلامیت نظام» امر قابل اغماض و انکاری نیست و برای کسی که نسبت به ماهیت نظام اندک‌آگاهی داشته باشد نیازی به استدلال مفصل نداشته و صرف تصوّر آن تصدیق‌آور است. در همین راستا، امام راحل (ره) مؤسس و بنیانگذار این نظام مقدس نیز بارها و بارها توقع خود را از حوزه‌های علمیه بیان نموده و بعضاً نارضایتی خود را از بعضی علمای متحجر اعلان کرده‌اند. ایشان در پیامی که به «منشور روحانیت» مشهور شده، ضرورت‌های حوزه علمیه را با تفصیل بیشتری بیان فرموده و در «وصیت‌نامه الهی - سیاسی» خویش در کنار بیان وظایف اقشار جامعه و نهادهای نظام، به تکالیف طلاب علوم دینی و روحانیون و علمای اعلام اشاره نموده‌اند.

در سال‌های اخیر نیز مقام معظم رهبری (حفظه...) با اصطلاح «ضرورت تحوّل در حوزه‌های علمیه» انتظارات نظام از حوزه‌های علمیه را طرح و ابلاغ نمودند. در راستای تحقق منویات ایشان اما کارهای قوی و تأثیرگذاری تا کنون انجام نشده است. در سفر اخیر مقام معظم رهبری که ده روز به طول انجامید، ناگزیر شدند برای تسریع در تحقق تحوّل مورد انتظار به تبیین نقاط تحوّل و نقاط مبنایی حوزه که تحوّل در آنها مجاز نمی‌باشد پرداخته و توقع خود را بیش از پیش روشن گردانند.

طبیعتاً آنچه از مفهوم تحوّل و مصادیق آن در نظر ایشان مستقر شده، نزدیک‌ترین دیدگاه نسبت به نیازمندی‌های نظام است، به دلیل احاطه‌ای که بر موضوعات نظام و عملکردهای آن دارند. از این رو، ضرورت دارد برای افزایش وضوح چگونگی تعامل دوسویه میان «حوزه علمیه شیعه» و «نظام اسلامی» نظرات ایشان به عنوان مواد اولیه تحوّل ملحوظ نظر قرار گیرد. پژوهش در راستای تعیین برنامه حوزه در خدمت به نظام اسلامی با استفاده از این بیانات آغاز خواهد شد.

تعاریف

ستاد: منظور از این واژه در این نوشتار «ستاد پی‌گیری مطالبات نظام از حوزه» است. این ستاد وظیفه تنظیم برنامه عملیاتی حوزه در راستای خدمت به نظام مقدّس اسلامی را بر عهده دارد و پس از ابلاغ این برنامه به حوزه‌های علمیه وظیفه نظارت بر کیفیت عمل به این برنامه را متکفّل خواهد بود. مرامنامه، اساسنامه یا آئین‌نامه و دستورالعمل آن توسط شورایی تنظیم و تصویب خواهد شد که زیرنظر «جامعه مدرسین» تشکیل خواهد شد. کیفیت تشکیل این شورا در سندی مستقل تبیین خواهد شد.

کارگروه: در این نوشتار به گروهی از پژوهشگران اطلاق می‌شود که وظیفه فراهم ساختن مقدمات مورد نیاز برای تأسیس ستاد را بر عهده دارند. این گروه توسط کارفرمای پروژه که زیرنظر «جامعه مدرسین» می‌باشد انتخاب شده و به کیفیتی که در ادامه این آئین‌نامه بیان می‌شود عمل خواهد کرد.

کمیته: به مجموعه‌ای از اساتید حوزه اطلاق می‌شود که وظیفه پژوهش بر روی یکی از محورهای مطالبات نظام از حوزه را بر عهده می‌گیرند. اعضای این کمیته توسط کارگروه پیشنهاد شده و بر اساس آئین‌نامه مربوطه تعیین خواهند شد. وظایف و تکالیف اعضای این کمیته‌ها که تعدادشان وابسته به تعداد محورهای تعیینی است در «آئین‌نامه کمیته‌های پژوهشی» تبیین خواهد شد.

کمیسیون: در این نوشتار حاکی از جمعی از علمای شهرهای مختلف کشور است که پس از تشکیل اجلاسیه سراسری جامعه مدرسین به دور هم جمع شده و هر کمیسیون یک محور از مطالبات نظام را مورد بحث و بررسی قرار خواهد داد و با ملاحظه گزارشات کمیته مربوطه و با حضور اعضای آن کمیته به تصمیم نهایی از طریق اصلاح و تصویب مفاد منتج از گزارشات خواهد رسید. عملکرد کمیسیون‌ها در «آئین‌نامه کمیسیون‌ها» ذکر خواهد شد.

جامعه: به «جامعه مدرسین حوزه علمیه قم» اطلاق می‌شود، جهت رعایت اختصار در این نوشته.

مطالبات نظام: به اختصار انصراف به فرمایشات مقام معظم رهبری در پنج سخنرانی ایشان دارد، در آخرین سفری که به شهر مقدّس قم داشته‌اند. سخنرانی‌هایی که به تبیین وظایف حوزه علمیه و کیفیت تحوّل و ضرورت آن مشعر بوده است. از این خواسته‌ها با عنوان مطالبات نظام یاد خواهد شد.

دبیرخانه کمیته‌ها: دبیرخانه‌ای که مسئول هماهنگ‌سازی و نظم‌دهی فعالیت کمیته‌هاست.

دبیرخانه کمیسیون‌ها: دبیرخانه‌ای که مسئول هماهنگ‌سازی و نظم‌دهی فعالیت کمیسیون‌هاست.

اهداف

اهداف مورد انتظار از تشکیل کارگروه را در موارد ذیل می‌توان خلاصه کرد:

۱. برنامه‌ریزی برای تأسیس ستاد

تأسیس ستاد مورد نظر جامعه نیازمند فراهم شدن مقدماتی است، مقدماتی از قبیل: ① تعیین موضوعات فعالیت ستاد که از مطالبات نظام استخراج می‌شود، ② روند و فرآیندی که برای ایجاد ستاد باید اجرایی شود از جمله دعوت کارشناسان و پژوهشگران و اساتید حوزه و هماهنگی‌های مورد نیاز و ③ همین‌طور تشکیلاتی سازمانی که باید ستاد را تأسیس کند. تمام این مقدمات باید در کارگروه فراهم شود. کارگروه تأسیس، «اطلاعات، برنامه و تشکیلات» مورد نظر را بایستی فراهم نماید.

۲. تدوین آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مورد نیاز برای تأسیس کمیته‌ها و کمیسیون‌ها

تنظیم و تصویب آئین‌نامه کارگروه، کمیته‌ها و کمیسیون‌ها توسط کارگروه انجام می‌شود. این مستندات برای تشکیل کمیته‌ها و کمیسیون‌ها ضروری و مورد نیاز است.

۳. تأمین مواد خام مورد نیاز برای تشکیل کمیته‌ها

کمیته‌ها در تأسیس و همچنین آغاز نشست‌های خود محتاج اطلاعاتی هستند که کارگروه باید از مطالبات نظام، وضعیت فعلی حوزه و شرایط و عملکردهای نظام استخراج نماید. یکی از اهداف تأسیس کارگروه فراهم نمودن این اطلاعات اولیه است.

۴. برنامه‌ریزی نشست علما و فضلا (روز مباحثه)

کارگروه اطلاعات اولیه را بایستی در اختیار کمیته‌هایی قرار دهد که در نشستی رسمی با حضور علما و فضلا و اساتید حوزه علمیه قم تشکیل خواهد شد. کمیته‌ها از میان مدعوین برگزیده شده و کار خود را بر اساس آئین‌نامه تدوین شده آغاز خواهند کرد. این نشست توسط کارگروه برنامه‌ریزی می‌شود.

وظایف

کارگروه وظایف ذیل را برعهده خواهد داشت:

۱. تولید فرآیند دستیابی به ستاد

کارگروه بایستی مراحل دستیابی به ستاد را طراحی و ترسیم نماید. برای این منظور نمودارهایی فراهم خواهد کرد که سه مرحله «کارگروه»، «کمیته‌ها» و «کمیسیون‌ها» و در نهایت رسیدن به «ستاد» را تبیین خواهد نمود.

کارگروه باید تمامی فعالیت‌های لازم در این مسیر را تا آغاز کار کمیته‌ها پیش‌بینی نموده و زمان‌بندی و هزینه‌یابی کند. محاسبه ریزفعالیت‌ها و هزینه‌های مراحل بعد از تشکیل کمیته‌ها بر عهده دبیرخانه کمیته‌ها خواهد بود.

۲. تصویب آئین‌نامه کارگروه

نخستین وظیفه‌ای که کارگروه بر عهده دارد اصلاح و تصویب همین نوشتار به عنوان آئین‌نامه اجرایی و عملیاتی کارگروه است. کارگروه در اولین نشست رسمی خود آئین‌نامه را نهایی خواهد کرد. با توجه به فرصت اندک برای آغاز به کار کارگروه باید این کار در یک جلسه و در یک روز و به سرعت انجام پذیرد.

آئین‌نامه فصل‌الخطاب تمامی اختلافات و منازعات و مشکلات در مسیر فعالیت کارگروه خواهد بود. اعضای تیم موظف به رعایت مفاد آئین‌نامه می‌باشند.

۳. تنظیم آئین‌نامه کمیته‌ها

پس از آغاز به کار کارگروه بر اساس آئین‌نامه مصوب، دو کار بسیار مهم باید به صورت هم‌زمان به انجام رسد. اولین وظیفه تنظیم پیش‌نویس آئین‌نامه و دستورالعمل اجرایی تأسیس و اداره کمیته‌هاست. این پیش‌نویس در جلسه مشترک کارگروه با کارفرما اصلاح و تصویب خواهد شد. این دستورالعمل و آئین‌نامه روش کار در کمیته‌ها را تبیین خواهد کرد، هم در مسیر تأسیس آن‌ها و هم در فعالیت‌های جاری این کمیته‌ها.

اعضای کمیته‌ها نه فرصت این را دارند که آئین‌نامه اجرایی خود را تدوین نمایند و نه تخصص این کار را ممکن است داشته باشند. اعضای کمیته‌ها اساتید و پژوهشگرانی هستند که فقط برای بررسی محورهای مطالبات نظام و امور محتوایی و اطلاعاتی آن به دور هم جمع می‌شوند و نباید درگیر امور اجرایی شوند.

۴. استخراج محورهای مطالبات نظام

دومین وظیفه بسیار مهم که باید به صورت هم‌زمان با تنظیم آئین‌نامه کمیته‌ها در همان آغاز کار کارگروه به انجام

رسد استخراج محورهای مطالبات نظام از حوزه است. زیرا کمیته‌ها بر اساس این محورها تفکیک خواهند گردید. محورهای مطالبات نظام این‌گونه استخراج خواهد شد که ابتدا پنج سخنرانی مورد نظر کارفرما بررسی شده و به دقت موضوع‌بندی می‌شود. ریزترین موضوعاتی که می‌توان برای هر مطلب در نظر گرفت. سپس این موضوعات بر اساس مشابهت‌ها دسته‌بندی شده و بر اساس اولویت طبقه‌بندی می‌شوند.

محوری‌ترین موضوعات به عنوان محورهای مطالبات نظام در جلسه رسمی کارگروه تصویب شده و برای هر محور یک کمیته در نظر گرفته می‌شود. اولویت‌های محورها نسبت به یکدیگر که از طبقه‌بندی به دست آمده است، ملاکی خواهد بود برای تعیین اساتید و تخصیص به هر کمیته بر اساس تخصص و مهارت.

۵. تنظیم فهرست اساتید

پس از فراهم شدن محورهای مطالبات نظام و تنظیم کمیته‌ها بر اساس آن‌ها، فهرستی از اساتید رده یک و دو حوزه فراهم خواهد شد. جامعه در تهیه این فهرست اطلاعات مورد نیاز را در اختیار کارگروه قرار خواهد داد. این فهرست یاری خواهد کرد تا اعضای کمیته‌ها پیشنهاد شوند.

۶. تهیه سربرگ‌ها و فرم‌های مورد نیاز کمیته‌ها

کارگروه با توجه به عمر کوتاه خود نیازی به سربرگ و فرم خاصی ندارد. اما برای مکانیزه کردن روند فعالیت کمیته‌ها فرم‌هایی نیاز است که با توجه به فرصت کوتاه فعالیت کمیته‌ها که بیش از سه ماه نیست باید پیشاپیش آماده باشد. کارگروه تمام این فرم‌ها را طراحی و تکثیر خواهد نمود و سربرگ‌های مورد نیاز را برای مکاتبات فراهم خواهد کرد. دعوت‌نامه‌های نشست علما و فضلا که احتمالاً در روز مباحثه (۲۵ ذی‌الحجه) برگزار خواهد شد نیز باید در کارگروه طراحی و تنظیم شود.

۷. طبقه‌بندی موضوعات فعالیت‌های حوزه

حوزه علمیه در طی قرون متمادی فعالیت‌هایی را متکفل شده و بر عهده گرفته است. فعالیت‌هایی از قبیل: تبلیغ، آموزش و پژوهش و تحقیق. کارگروه به عنوان مواد خام مورد نیاز کارگروه‌ها موظف است فعالیت‌های حوزه را جمع‌آوری نموده و بر اساس موضوع آن‌ها دسته‌بندی کند. موضوعاتی مانند: کلام، فلسفه، فقه، اصول، تفسیر، حدیث و... این موضوعات را سپس طبقه‌بندی خواهد کرد و به عنوان مواد اولیه در اختیار کمیته‌ها قرار خواهد داد. هدف از این طبقه‌بندی مشخص شدن فعالیت‌هایی از حوزه است که می‌تواند در راستای همکاری با نظام و برطرف نمودن نیازمندی‌های آن مورد توجه قرار گیرد.

۸. طبقه‌بندی نیروهای انسانی حوزه

طلاب علوم دینی بر اساس علائق و سلائق و نیازهایی که احساس می‌کنند در موضوعات مختلف و متنوعی فعالیت علمی خود را سامان می‌دهند که نتیجه آن ایجاد گروه‌ها و اقشار متنوع در حوزه علمیه است. باید این تنوع مورد دقت قرار گیرد و کارگروه موظف خواهد شد تمامی اقشار طلبه‌ها را بر اساس تخصص‌ها شناسایی و طبقه‌بندی نماید.

طبیعتاً مطالبات نظام شعب متفاوت دارد و هر شعبه آن متوجه قشری از اقشار حوزوی خواهد بود که از سایر اقشار توانمندتر در برآورده کردن آن حاجات است. مثلاً ممکن است در بحثی نیاز به حضور فلاسفه باشد که آنان نیز شعب متعدده دارند. بایستی این طبقه‌بندی فراهم شده و در اختیار کمیته‌ها قرار گیرد.

۹. تشریح ساختار سازمانی حوزه

یکی از وظایف کارگروه تنظیم ساختار سازمانی حوزه و فراهم کردن نمودارها و گزارش‌هایی از این ساختار است. در این بخش نه تنها سازمان مرکز مدیریت حوزه بایستی تشریح شود، که یک طبقه‌بندی اجمالی از مؤسسات حوزوی مستقر در شهر قم نیز باید فراهم شود، تمام مؤسساتی که به هر نحوی با حوزه مرتبط می‌شوند، حتی در حد استفاده و بهره‌مندی از حوزویان. حدود ۵۰۰ مؤسسه در قم حضور دارند و باید در این طبقه‌بندی لحاظ شوند.

هدف این است که این ماده خام در اختیار کمیته‌ها قرار گیرد تا بتوانند با دید بازتری نسبت به ساختار حوزه قضاوت نمایند. از یک سو اعضای کمیته قادر خواهند بود بخش مورد نظر از ساختار حوزه را برای پاسخگویی به مطالبات نظام تعیین و انتخاب نمایند و از سوی دیگر می‌توانند در صورت نیاز تشخیص دهند که چه تغییراتی در ساختار حوزه مورد نیاز است تا بتوان مطالبه‌ای از مطالبات نظام را محقق ساخت.

۱۰. طبقه‌بندی عملکردهای نظام

طبیعتاً مطالبات نظام در راستای بهبود عملکردهای نظام است. عملکردهایی مانند: بانکداری، واردات، صادرات، تولید، توزیع و... کمیته‌ها نیاز به اطلاعاتی در خصوص عملکردهای نظام دارند، هر کمیته در راستای موضوع خود، تا بتواند مفاد این مطالبات را با تفصیل بیشتر و به صورت ریزتر فهرست نمایند و پاسخ مناسب را طرح‌ریزی کنند.

کارگروه فهرستی از عملکردهای نظام در حوزه‌های داخلی، خارجی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و... تهیه خواهد کرد و آن‌ها را بر اساس اشتراکات، مشابهت‌ها و اولویت‌ها طبقه‌بندی خواهد نمود.

۱۱. طبقه‌بندی مطالبات نظام از حوزه

اگر چه محورهای مطالبات نظام تنظیم شده و کمیته‌ها بر اساس آن‌ها شکل گرفته است، اما تفصیل مطالبات استخراج شده را نیز به صورت طبقه‌بندی شده کارگروه در اختیار کمیته‌ها قرار خواهد داد. هر بخش در کمیته مربوط به خود به عنوان مستندات پژوهشی مورد استفاده خواهد بود.

۱۲. ساختار نهادهای نظام

نظام جمهوری اسلامی در بدو تأسیس خود پاره‌ای نهادهای سابق را حفظ کرد و بعضی را بر آن افزود. در سال‌های بعد نیز حسب نیاز بعضی را در هم ادغام کرد و بعضی نهادها را به خود واگذارد. وقتی صحبت از مطالبات نظام می‌شود، این مطالبات متوجه نهادهای مختلف و متنوعی از نظام خواهد بود. هر بخش از نظام و هر جزء از آن بخشی از مطالبات نظام را محتاج است.

کارگروه موظف است فهرستی از نهادهای نظام فراهم نماید و آن را طبقه‌بندی کند، بر اساس تشابه عملکردها و نیازمندی‌ها به حوزه. این فهرست طبقه‌بندی شده که تا حدودی بیانگر ساختار نظام است در اختیار کمیته‌ها قرار خواهد داشت. کمیته‌ها باید بدانند هر مطالبه‌ای به کدام نهاد از نظام تعلق دارد تا فحوای آن را بتوانند بهتر درک نمایند و اختصاص پاسخ را به صورت مناسب‌تری در نظر گیرند.

۱۳. تنظیم آئین‌نامه کمیسیون‌ها

با توجه به این که محصول کمیته‌ها به صورت گزارش در اختیار کمیسیون‌هایی قرار خواهد گرفت که در خلال تشکیل اجلاس سراسری اسفندماه تشکیل خواهند شد، بایستی کمیته‌ها نحوه بررسی نهایی محصولات خود را در

کمیسیون‌ها بدانند و ادامه فرآیند نیز برای کارگروه روشن شود.

از این رو، ضرورت دارد تا آئین‌نامه اجرایی آن توسط کارگروه تدوین شود و به عنوان مستندات در اختیار دبیرخانه کمیته‌ها قرار گیرد. گزارشات کمیته‌ها بایستی به نحوی تنظیم شود که برای بررسی در کمیسیون‌ها مناسب باشد.

۱۴. فرم‌ها و سربرگ‌های مورد نیاز برای کمیسیون‌ها

آئین‌نامه کمیسیون‌ها وظایفی را بر دوش اعضای آن‌ها قرار خواهد داد که برای یافتن توفیق در ادای آن تکالیف نیازمند فرم‌های مناسب می‌باشند. فرم‌ها نیز برای تسهیل استفاده نیاز به مستندات راهنما دارند. تمام این دستورالعمل‌ها و فرم‌ها در کارگروه تنظیم می‌شود و برای استفاده در کمیسیون‌ها پس از برگزاری اجلاس به کنار گذاشته خواهد شد.

نتایج و محصولات

بر اساس وظایفی که بر عهده کارگروه گذارده شده است، کارگروه موظف است محصولات ذیل را در دو هفته فراهم کرده و پیش از برگزاری نشست علما و فضلا در اختیار کمیته‌ها قرار دهد:

۱. آئین‌نامه کارگروه تأسیس

۲. آئین‌نامه کمیته‌های پژوهشی

۳. آئین‌نامه کمیسیون‌ها

۴. طبقه‌بندی موضوعات فعالیت حوزه

۵. طبقه‌بندی نیروهای انسانی حوزه

۶. ساختار سازمانی حوزه

۷. طبقه‌بندی عملکردهای نظام

۸. طبقه‌بندی مطالبات نظام از حوزه

۹. ساختار نهادهای نظام

۱۰. فرم‌ها و راهنماها

۱۱. فهرست کمیته‌ها و اعضای آنها

۱۲. نمودارها و فلوچارت‌های تبیین‌کننده مسیر دستیابی به ستاد

مستندات فوق را کارگروه تهیه و ارائه خواهد نمود. آنچه در نهایت خروجی اصلی کارگروه است محدود به همین موارد می‌باشد.

انحلال

در نهایت پس از پایان ۱۴ فعالیت کارگروه و تهیه اسناد مورد نظر که در ۱۲ بند ذکر شده است و تحقق ۴ هدفی که کارگروه برای آن تأسیس شده است، این کارگروه منحل خواهد شد.

از زمان آغاز به کار دو هفته زمان در اختیار کارگروه است تا بتواند اهداف ذکر شده را محقق نماید. زیرا نشست علما و فضلا برای روز مباحله (یک هفته پس از عید غدیر) در نظر گرفته شده است و تا آن زمان باید ۱۲ محصول ذکر شده آماده باشد.

پس از تحویل این محصولات به کارفرما و تشکیل کمیته‌ها و انحلال کارگروه، اعضای آن دبیرخانه کمیته‌های پژوهشی را شکل خواهند داد.

در حقیقت می‌توان گفت پس از فرارسیدن نشست علما و فضلا، کارگروه تغییر ماهیت داده و تبدیل به دبیرخانه کمیته‌ها می‌شود. این دبیرخانه وظایفی دیگری دارد که در آئین‌نامه کمیته‌ها ذکر خواهد شد.

و من ا... التوفیق و علیه التکالان